

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 652/2018-44

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 13. februára 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a zo sudcov Ladislava Duditša a Libora Duľu (sudca spravodajca) prerokoval ústavnú sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a maloletého [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného zákonnou zástupkyňou [REDACTED], [REDACTED], právne zastúpených Advokátskou kanceláriou JUDr. Jakub Mandelík, s. r. o., Heydukova 12, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Jakub Mandelík, PhD., vo veci namietaného porušenia ich základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 3 Co 304/2016 z 31. júla 2018 v časti výroku o trovách konania za účasti Krajského súdu v Bratislave a zúčastnenej osoby a takto

r o z h o d o l :

Ústavnej sťažnosti [REDACTED], [REDACTED] a maloletého [REDACTED]
[REDACTED] n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Stav konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. IV. ÚS 652/2018-16 z 29. novembra 2018 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „sťažovateľ“), [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „sťažovateľka“), a maloletého [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „maloletý sťažovateľ“; sťažovateľ, sťažovateľka a maloletý sťažovateľ spolu ďalej aj „sťažovatelia“), zastúpeného zákonnou zástupkyňou [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], ktorou namietajú porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 3 Co 304/2016 z 31. júla 2018 (ďalej len „napadnutý rozsudok krajského súdu“) v časti výroku o trovách konania.

II.

Vymedzenie napadnutého rozhodnutia a sťažostná argumentácia sťažovateľov

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia sa v konaní vedenom Okresným súdom Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) domáhali náhrady nemajetkovej ujmy – každý v sume 75 000 € proti KOOOPERATIVA poisťovni, a. s. Vienna Insurance Group, Štefanovičova 4, Bratislava (ďalej len „žalovaný“), z titulu ochrany osobnosti na tom skutkovom základe, že *„dňa 16. 3. 2014 v čase približne o 9.00 hod. ... vodič motorového vozidla [REDAKOVANÉ]..., neprispôobil jazdu svojim schopnostiam, vlastnostiam vozidla, poveternostným podmienkam, stavu a povahe vozovky, v dôsledku čoho dostal na mokrej vozovke šmyk, prešiel do protismeru, kde ľavou zadnou stranou*

narazil do prednej časti protiidúceho vozidla“, následkom čoho spolujazdec ■■■■■■■■■■, ■■■■■■■■■■, utrpel závažné poranenia, ktorým na mieste dopravnej nehody podľahol.

3. Okresný súd rozhodol rozsudkom č. k. 12 C 149/2014-122 z 18. mája 2016 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) tak, že sťažovateľom priznal nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, a to sťažovateľovi a sťažovateľke každému v sume 17 600 € a maloletému sťažovateľovi v sume 8 800 €. Sťažovateľom priznal právo na náhradu trov konania podľa § 142 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“).

4. Proti rozsudku okresného súdu podali sťažovatelia a žalovaný odvolania. O odvolaniach rozhodol krajský súd napadnutým rozsudkom z 31. júla 2018 tak, že rozsudok okresného súdu potvrdil. Krajský súd výrokom o náhrade trov konania priznal žalovanému nárok na ich náhradu v rozsahu 60,88 % z dôvodu, že mal úspech vzhľadom na odvolanie sťažovateľov vo výške 181 000 € a neúspech vo výške 44 000 €, v ktorej podal odvolanie on.

5. Sťažovatelia svojou ústavnou sťažnosťou namietajú porušenie označených práv podľa ústavy a dohovoru napadnutým rozsudkom krajského súdu – výrokom o náhrade trov odvolacieho konania. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti uvádzajú:

«V kontexte daného prípadu je vzorec pre výpočet trov odvolacieho konania, ktorý použil Krajský súd v Bratislave nevyhnutné posúdiť ako výrazne sa vymykajúci zo základných pravidiel logiky. Nemožno sa stotožniť s argumentáciou, v zmysle ktorej sa má úspech resp. neúspech strán v takýchto sporoch posudzovať výlučne porovnaním uplatnenej a prisúdenej sumy. Úspech v konaní je potrebné chápať v procesnom zmysle, teda v závislosti od výsledku súdneho sporu. Doktrinálne stanoviská ako aj judikatúra súdnych autorít Slovenskej republiky sa zhodujú, že v prípade tzv. nevyčísľiteľných sporov, pri ktorých výška plnenia závisí výlučne od úvahy súdu je nevyhnutné posudzovať základ uplatneného nároku a nie výšku sumy, ktorú strana žiadala priznať, resp. ktorú protistrana žiadala zamietnuť. Z § 13 Občianskeho zákonníka ani z osobitných právnych predpisov nevyplýva žiadny objektívny kľúč pre výpočet sumy nemajetkovej ujmy, a to ani v prípade

nemajetkovej ujmy hradenej z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla.

Napriek tomu, že úprava výpočtu trov v konaniach, v ktorých vyčíslenie plnenia spadá do výlučnej diskrečnej právomoci súd v nových civilných kódexoch absentuje, obsah právnej normy § 142 ods. 3 dnes už neúčinného OSP má byť aplikovaný aj v novokoncipovanom civilnom procese (rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 13. 12. 2017, sp. zn. 10 Co/191/2017). Identicky znejú aj stanoviská právnej vedy: „Zásadu úspechu vo veci treba uplatniť aj na konania, v ktorých výška plnenia závisí od úvahy súdu (sudcovské právo) alebo od znaleckého posudku. V týchto prípadoch však nejde o procesne neúspešného žalobcu, ak mu bola priznaná aspoň časť žalobou uplatneného nároku. Nemožno ho totiž ad absurdum zaťažiť procesnou zodpovednosťou za predvídanie výsledku na základe úvahy súdu alebo znaleckej činnosti. Napríklad pri sporoch o ochranu osobnosti býva pravidlom, že si žalobca svoju nemajetkovú ujmu ocení spravidla vyššie, ako na koľko mu ju odhadne súd podľa výsledkov vykonaného dokazovania. Nebolo by však celkom spravodlivé a v súlade so satisfakčnou funkciou nemajetkovej ujmy požadovať od žalobcu, aby svoju ujmu podceňoval iba preto, aby potom nemusel hradiť trovy konania. Pri rozhodovaní o náhrade trov konania v tomto prípade treba rozlíšiť, čo je základné a čo sprevádzajúce (pozri k tomu napr. nález Ústavného súdu ČR zo dňa 22. 6. 2000, III. ÚS 170/99). Za základné sa považuje rozhodnutie, že do žalobcovho práva bolo zasiahnuté. Výška nemajetkovej ujmy je potom druhotná a nadväzujúca.“ (in: ŠTEVČEK, M.; FICOVÁ, S.; BARICOVÁ, J.; MESIARKINOVÁ, S.; BAJÁNKOVÁ, J.; TOMAŠOVIČ, M. et al.: Civilný sporový poriadok. Komentár. C. H. Beck, Praha 2016, s. 926).

Priorizácia úspechu v základe uplatneného nároku pri rozhodovaní o trovách odvolacieho konania je pravidelne judikovaná súdmi Slovenskej republiky. V skutkovo a právne obdobnom prípade Krajský súd v Trnave v potvrdzujúcom rozsudku nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznal žiadnej zo strán sporu (rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 13. 11. 2013, sp. zn. 24 Co/479/2012). V recentnejšom rozhodnutí rovnaký krajský súd priznal žalobkyni nárok na plnú náhradu trov odvolacieho konania v spore s nevyčísliteľnou hodnotou a to napriek tomu, že v odvolaní žiadala prisúdenie aj v prvoinštančnom konaní nepriznaných nárokov (rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 13. 12. 2017, sp. zn. 10 Co/191/2017). V sporoch o náhradu nemajetkovej ujmy uznáva

za plne procesne úspešného (a teda aj oprávneného na plnú náhradu trov konania) do základu úspešného žalobcu aj Najvyšší súd SR. V odôvodnení svojho rozhodnutia zo dňa 5. 8. 2010, sp. zn. 3 M Cdo 14/2009 uviedol, že v týchto konaniach z hľadiska rozhodovania o trovách konania nie je určujúce, akú výšku náhrady nemajetkovej ujmy požaduje žalobca a akú mu priznal súd; rozhodujúcim je, že výška náhrady závisí výlučne od úvahy súdu.

Vo svetle uvedených doktrinálnych a súdnych záverov výrokom II Krajského súdu v Bratislave o trovách konania, ktorým súd rozhodol, že v odvolacom konaní mal prevažný úspech žalovaný a dokonca zaťažil do základu procesne úspešných sťažovateľov povinnosťou nahradiť trovy odvolacieho konania, došlo k situácii, keď tí, o ktorých sa právoplatne rozhodlo, že protiprávnym spôsobom bolo zasiahnuté do ich práv, sú povinní uhradiť trovy konania tomu, kto do predmetných práv zasiahol. Právnou akceptáciou odôvodnenia výroku odvolacieho súdu o náhrade trov konania by ipso facto došlo k neprípustnej procesnej demotivácii strán v uplatňovaní ich oprávnených záujmov v odvolacom konaní, a to pod hrozbou platenia trov konania. Ochrane práv a oprávnených záujmov strán v súvislosti s náhradou trov konania sa v svojej rozhodovacej činnosti venoval aj Ústavný súd SR, podľa ktorého z dôvodu uplatnenia svojho základného práva na súdnu ochranu nemá nikto utrpieť materiálnu ujmu v dôsledku inštitútu platenia trov konania za predpokladu, že taký účastník konania bol úspešný, a to bez zreteľa na jeho postavenie v konaní. (nález Ústavného súdu SR zo dňa 22. 6. 2005, sp. zn. II. ÚS 56/05)

Z uvedených skutočností jednoznačne rezultuje záver o nesprávnosti rozhodnutia odvolacieho súdu vo veci trov odvolacieho konania. Keďže odvolací súd prvoinštančne rozhodnutie potvrdil (a teda rozhodnutie prvoinštančného súdu zmenené nebolo), úspech v odvolacom konaní nedosiahol žiaden z účastníkov. V dimenzii konania ako celku dosiahli do základu uplatňovaného nároku plný procesný úspech sťažovateľa. Právny poriadok Slovenskej republiky neobsahuje žiadnu právnu normu, ktorá by oprávňovala Krajský súd v Bratislave zaťažiť procesne úspešných sťažovateľov náhradou trov konania. Výrok II Krajského súdu v Bratislave preto predstavuje arbitrárne a právne neudržateľné rozhodnutie, ktorým bolo zasiahnuté do Ústavou SR a medzinárodnými zmluvami garantovaných práv sťažovateľov.»

6. Na základe už uvedeného sťažovateľa navrhujú, aby ústavný súd po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie nálezom takto rozhodol:

„I. Základné právo sťažovateľov... podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy... a právo... podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru... výrokom Krajského súdu v Bratislave o náhrade trov konania zo dňa 31. 7. 2018, č. k. 3 Co/304/2016-208 porušené bolo.

II. Zrušuje výrok II rozsudku Krajského súdu v Bratislave o náhrade trov konania zo dňa 31. 7. 2018, č. k. 3 Co/304/2016-208 a vec v rozsahu zrušenia vracia Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

III. Sťažovateľom... priznáva náhradu trov konania vo výške 618,91 EUR, ktorú je povinný zaplatiť Krajský súd v Bratislave právnenému zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.“

III.

Vyjadrenie odporcu a replika sťažovateľov

7. K prijatej ústavnej sťažnosti sa na výzvu ústavného súdu vyjadril krajský súd prípisom sp. zn. 1 SprV 28/2019 z 24. januára 2019 tak, že s poukazom na znenie § 255 ods. 1 a 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“) konštatuje, že súčasná koncepcia Civilného sporového poriadku pri rozhodovaní o náhrade trov konania preberá iba zásadu „úplného alebo čiastočného úspechu v spore ako kritéria priznania náhrady trov konania s tým, že ustanovenie § 142 ods. 3 O. s. p. nebolo do nového civilného procesného kódexu prebraté.“

8. Následne s poukazom na metódu „*historicko-komparatívneho výkladu*“ za súčasného použitia logického výkladu „*argumentum e silentio*“ (nový C. s. p. normatívnou úpravou obsiahnutou v ustanovení 142 ods. 3 O. s. p. nedisponuje - o takejto podmienke mlčí)» dospel k záveru, že „*cieľom novej právnej úpravy nie je ďalej umožňovať, aby v prípade tzv. nevyčísliteľných sporov, pri ktorých výška plnenia závisí výlučne od úvahy súdu bolo nevyhnutné posudzovať základ uplatneného nároku a nie výšku sumy, ktorú strana žiada priznať...*“

9. Krajský súd v predmetnom stanovisku tiež polemizuje so sťažovateľmi uvádzanými rozhodnutiami všeobecných súdov, podľa ktorých prioritizácia úspechu v základe uplatneného nároku pri rozhodovaní o trovách konania v obdobných typoch konaní je pravidelne judikovaná, a to na tej báze, že *„favorizácia inej právoplatne skončenej veci nemá v podmienkach Slovenskej republiky všeobecnú (precedentnú) záväznosť“*. Absencia ich publikácie v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky spôsobuje, že takého rozhodnutia nemajú ani faktickú záväznosť. Krajský súd ďalej uvádza, že z dostupných zdrojov mu *„nie je známa taká ustálená rozhodovacia prax najvyšších súdnych autorít, ktorá by zásadu úspechu vo veci v zmysle ustanovenia § 255 C. s. p. uplatňovala aj na konania, v ktorých výška plnenia závisí od úvahy súdu alebo znaleckého posudku.“*

10. V závere svojho stanoviska krajský súd konštatuje, že napadnuté rozhodnutie v časti výroku o trovách konania postupom podľa § 255 ods. 2 CSP bolo *„v súlade s princípom legality (čl. 16 ods. 1 Základných princípov C. s. p.) ako aj so zásadou rovného postavenia strán sporu vyjadreného v č. 6 Základných princípov C. s. p.“*. Krajský súd súčasne uvádza, že netrvá na ústnom prerokovaní ústavnej sťažnosti.

11. Označené vyjadrenie krajského súdu ústavný súd zaslal na vedomie a prípadné zaujatie stanoviska právnomu zástupcovi sťažovateľov a zároveň ho vyzval, aby sa vyjadril, či trvá na tom, aby sa vo veci sťažovateľov konalo ústne pojednávanie. V stanovisku k vyjadreniu krajského súdu sťažovatelia s odkazom na svoju predchádzajúcu sťažnostnú argumentáciu osobitne poukázali na to, že *„ideálnym priestorom pre hľadanie úmyslu zákonodarcu by mala byť prioritne dôvodová správa.“* Podľa ich názoru zákonodarca v otázke náhrady trov konania nemlčí, ale, práve naopak, poskytuje právne relevantný výklad pre aplikáciu zásady úspechu v sporovom súdnom konaní v prípadoch, ak výška nároku závisí od úvahy súdu. Sťažovatelia v tomto smere poukazujú na príslušnú časť dôvodovej správy, podľa ktorej súd môže *„priznať náhradu trov konania v plnej výške aj v prípade, ak súd priznal nárok úspešnej strane, avšak nie v požadovanej výške. Ide o prípady, kedy výška nároku závisí od úvahy súdu. Príkladom je náhrada nemajetkovej ujmy v sporoch o ochranu osobnosti – určenie, že bola porušená zásada rovnakého*

zaobchádzania a povinnosť žalovaného sa ospravedlniť priznané boli, avšak náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch nebola priznaná v požadovanej výške.“. S poukazom na subjektívno-historický výklad abstrahovaný z dôvodovej správy k § 255 CSP uvádzajú, že súčasné znenie „reflektuje predchádzajúce ustanovenie § 142 OSP a jednoznačne hovorí o nevyhnutnosti posudzovania procesného úspechu sporovej strany čo do úspechu, pokiaľ výška nároku závisí od úvahy súdu.“.

12. Vo vzťahu k názoru krajského súdu o význame súdnych rozhodnutí v právnom priestore Slovenskej republiky poukazujú „na článok 2 CSP a ním normovaný princíp právnej istoty“ a jeho komponent predvídateľnosti súdnych rozhodnutí. Sťažovatelia súčasne ústavnému súdu oznámili, že netrávajú na ústnom pojednávaní vo veci.

13. Ústavný súd so súhlasom oboch účastníkov podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v tejto veci od ústneho pojednávania, keďže od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

14. Ústavný súd prípisom č. k. IV. ÚS 652/2018-37 z 5. augusta 2019 upovedomil zúčastnenú osobu o prijatí ústavnej sťažnosti sťažovateľov na ďalšie konanie s možnosťou vyjadriť sa k nej v lehote 10 dní od doručenia tohto upovedomenia. Označený prípis ústavného súdu bol zúčastnenej osobe doručený 12. augusta 2019 a zúčastnená osoba ku dňu meritórneho rozhodnutia nevyužila priestor jej poskytnutý ústavným súdom na vyjadrenie sa k prijatej ústavnej sťažnosti.

IV.

Právomoc ústavného súdu a ústavnoprávne východiská v judikatúre ústavného súdu a Európskeho súdu pre ľudské práva

15. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

16. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

17. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

18. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

19. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97). Z tohto vyplýva, že právne východiská, na základe ktorých ústavný súd preskúmava, či došlo k ich porušeniu, sú vo vzťahu k obom označeným právam v zásade identické (IV. ÚS 147/08).

20. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napr. IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 299/04, II. ÚS 78/05) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne konformným spôsobom interpretovaná platná a účinná právna norma (m. m. IV. ÚS 77/02).

21. Výklad a aplikácia zákonných predpisov zo strany všeobecných súdov musí byť preto v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu, ktorým je poskytnutie materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno obmedziť toto základné právo v rozpore s jeho podstatou a zmyslom.

22. Integrálnou súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (III. ÚS 209/04).

23. Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorý určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 152 ods. 4 ústavy).

24. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu

zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (m. m. I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

25. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je nepochybne aj nárok na náhradu trov konania (napr. I. ÚS 48/05, II. ÚS 272/08). Prostredníctvom čl. 46 ods. 1 ústavy sa zaručuje každému základné právo na súdnu a inú právnu ochranu. Aj zákonná úprava platenia a náhrady trov konania obsiahnutá najmä v Civilnom sporovom poriadku určuje, či je základné právo na súdnu ochranu naplnené reálnym obsahom (čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 46 ods. 4 ústavy). Procesné predpisy, ktoré upravujú platenie a náhradu trov konania, treba vykladať v súlade s takto vymedzeným obsahom a účelom základného práva na súdnu ochranu. Pritom treba dbať na to, aby nikto len z dôvodu, že uplatní svoje základné právo na súdnu ochranu, neutrpel materiálnu ujmu v dôsledku inštitútu platenia trov konania za predpokladu, že taký účastník konania bol úspešný, a to bez zreteľa na jeho postavenie v konaní (m. m. II. US 56/05, IV. US 147/08).

26. Ústavný súd však posudzuje problematiku náhrady trov konania zásadne iba v ojedinelých prípadoch a k zrušeniu napadnutého rozhodnutia o náhrade trov konania pristupuje len za celkom výnimočných okolností (IV. ÚS 248/08, IV. ÚS 182/09). Ústavný súd môže zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o trovách konania iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu došlo k procesnému excesu, ktorý by zakladal zjavný rozpor s princípmi spravodlivého súdneho konania.

V.

Posúdenie vecí ústavným súdom

27. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti spochybňujú právny názor krajského súdu, podľa ktorého krajský súd aplikoval zásadu čiastočného úspechu vo veci a rozhodol o ich povinnosti nahradiť trovy odvolacieho konania v rozsahu 60,88 % v prospech žalovaného. Sťažovatelia tvrdia, že aj napriek tomu, že v Civilnom sporovom poriadku absentuje výslovná právna úprava výpočtu trov v konaniach, v ktorých vyčíslenie plnenia spadá do výlučnej diskrečnej právomoci súdu, má byť aplikované pravidlo vyplývajúce z § 142 ods. 3 OSP. Túto svoju úvahu odôvodňujú na pozadí doktrínálnych stanovísk (ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok – Veľký komentár*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 926. ISBN 978-80-7400-629-6.), judičiálnych záverov všeobecných súdov (napr. rozsudok Krajského súdu v Trnave sp. zn. 10 Co 191/2017 z 13. decembra 2017), ako aj prostredníctvom aplikácie metódy subjektívno-historického výkladu, pričom za zdroj svojich úvah označili obsah osobitnej časti dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku. Na základe už uvedeného tvrdia, že v sporoch o náhradu nemajetkovej ujmy je pri rozhodovaní o náhrade trov konania potrebné vychádzať zo zásady úspechu, avšak v týchto prípadoch je nutné rozlišovať to, čo je základné rozhodnutie (konštatovanie, že do práva bolo zasiahnuté) a čo sprevádzajúce rozhodnutie (prisúdená výška nemajetkovej ujmy).

28. Z relevantnej časti odôvodnenia napadnutého rozsudku krajského súdu vyplýva, že o náhrade trov odvolacieho konania rozhodol podľa § 255 ods. 1 CSP v spojení s § 396 ods. 1 CSP tak, že s poukazom na prevažný úspech žalovaného mu priznal právo na náhradu trov konania v rozsahu 60,88 % proti sťažovateľom.

29. Tomuto právnomu záveru krajského súdu predchádzal názor, podľa ktorého výška peňažnej kompenzácie nemajetkovej ujmy „*by mala odrážať všeobecne zdieľané predstavy o spravodlivosti a bola porovnateľná so sumami priznanými v iných, skutkovo obdobných prípadoch.*“. Krajský súd v reakcii na komparatívne zistenia okresného súdu

týkajúce sa porovnateľných situácií uzavrel, že výška okresným súdom „*priznanej nemajetkovej ujmy je porovnateľná s rozhodovacou praxou súdov v Slovenskej republike*“, ktorú okresný súd v odôvodnení svojho rozhodnutia bližšie konkretizoval. Krajský súd tiež poukázal na to, že jedným z porovnávacích referenčných rámcov okresného súdu pri určovaní výšky nemajetkovej ujmy bol aj zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov. Krajský súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia ešte doplnil príklady z rozhodovacej činnosti všeobecných súdov v porovnateľných veciach, ktorá potvrdzovala primeranosť okresným súdom určenej nemajetkovej ujmy.

30. Ústavný súd považuje za potrebné poukázať aj na tú časť odôvodnenia napadnutého rozsudku krajského súdu, kde sa zaoberá otázkou spôsobu určenia primeranosti výšky náhrady nemajetkovej ujmy, v rámci čoho poukázal na to, že pre účely rozhodovania o odškodnení nemajetkovej ujmy sa musí súd „*pri rozhodovaní o určení jej výšky v každom konkrétnom prípade opierať aspoň o judikatúru vyšších súdov, v skutkovo podobných sporoch*.“. Krajský súd ďalej poukázal na to, že ak má byť rozhodovanie o týchto otázkach spravodlivé, nemožno „*odškodnenie priznávať náhodilo, bez ich porovnávaní s inými prípadmi*.“.

31. Z argumentačnej koncepcie krajského súdu ďalej vyplýva, že za rozhodujúce považoval nielen súčasné znenie § 255 CSP, ale v širšom zmysle vzal do úvahy aj zásadu historického výkladu zohľadnenia vývoja právnej úpravy, a to porovnaním vzťahu medzi novou právnou úpravou (§ 255 CSP) a starou právnou úpravou (§ 142 OSP). Analýzou porovnania tohto vzťahu pritom dospel k záveru, že vôľou zákonodarcu už nie je „*ďalej umožňovať, aby v prípade tzv. nevyčísľiteľných sporov, pri ktorých výška plnenia závisí výlučne od úvahy súdu bolo nevyhnutné posudzovať základ uplatneného nároku a nie výšku sumy, ktorú strana žiada priznať*...“.

32. V abstraktnej rovine možno argumentačno-interpretáciu nezhodu medzi sťažovateľmi a krajským súdom vyjadriť ako napätie medzi doslovným výkladom normatívneho textu, v užšom zmysle aj jazykovo-interpretáčnou zásadou zákazu

homonymického (polysémického) výkladu slov použitých v rámci jedného právneho predpisu (úspech vo veci) a historickým výkladom zohľadňujúcim vývoj právnej úpravy na jednej strane a metódou subjektívno-historického výkladu, ktorej obsahovým zdrojom je v danej veci osobitná časť dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku.

33. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že ústavný súd sa v rámci svojej rozhodovacej činnosti vyjadril k vzájomnému vzťahu medzi jazykovými výkladovými metódami a ostatnými metódami interpretácie normatívneho textu a uviedol, že k výkladu právnych predpisov a ich inštitútov nemožno pristupovať len z hľadiska textu zákona, a to ani v takom prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý, ale predovšetkým podľa zmyslu a účelu zákona, ako aj v záujme ochrany ústavnoprávnych princípov vrátane ochrany základných práv. Jazykový výklad môže totiž v zmysle ustálenej judikatúry ústavného súdu predstavovať len prvotné priblíženie sa k obsahu právnej normy, ktorej nositeľom je interpretovaný právny predpis; na overenie správnosti či nesprávnosti výkladu, resp. na jeho doplnenie či spresnenie potom slúžia ostatné interpretačné prístupy postavené na roveň gramatickému výkladu, najmä teleologický, systematický a historický výklad vrátane ústavne konformného výkladu, ktoré sú spôsobilé v kontexte racionálnej argumentácie predstavovať významný korektív pri zistení obsahu a zmyslu aplikovanej právnej normy (IV. ÚS 92/2012, I. ÚS 351/2010, m. m. I. ÚS 306/2010).

34. Ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že každá právna norma má svoj účel a zmysel, ktorého rekonštrukcia je vždy spätá s celou radou neistôt. Zmysel a účel možno nepochybné abstrahovať aj z autentických dokumentov vypovedajúcich o vôli a zámeroch zákonodarcu, medzi ktoré nepochybné patrí aj dôvodová správa.

35. Z príslušnej časti dôvodovej správy k Civilnému sporovému poriadku vyplýva, že súd môže „priznať náhradu trov konania v plnej výške aj v prípade, ak súd priznal nárok úspešnej strane, avšak nie v požadovanej výške. Ide o prípady, keď výška nároku závisí od úvahy súdu. Príkladom je náhrada nemajetkovej ujmy v sporoch o ochranu osobnosti – určenie, že bola porušená zásada rovnakého zaobchádzania, a povinnosť žalovaného sa

ospravedlniť priznané boli, avšak náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch nebola priznaná v požadovanej výške.“.

36. Z citovanej časti dôvodovej správy vyplýva, že zmyslom novej právnej úpravy nebola snaha zákonodarcu sa pri rozhodovaní o náhrade trov konania koncepčne odchýliť od pravidla pôvodne vyjadreného v § 142 ods. 3 OSP, ako to explikoval krajský súd v napadnutom rozhodnutí v podobe jeho kategorického vylúčenia. V tejto súvislosti je však relevantné jednak to, že dôvodová správa nezodpovedá výslovnému zneniu § 255 CSP (pozri bod 39), a jednak to, že ani samotná dôvodová správa nepočíta s povinnosťou všeobecného súdu pri rozhodovaní o náhrade trov konania v sporoch o náhradu nemajetkovej ujmy za akýchkoľvek okolností postupovať spôsobom, aký navrhujú sťažovatelia.

37. Podľa § 255 ods. 1 CSP súd prizná strane náhradu trov konania podľa pomeru jej úspechu vo veci.

38. Podľa § 255 ods. 2 CSP ak mala strana vo veci úspech len čiastočný, súd náhradu trov konania pomerne rozdelí, prípadne vysloví, že žiadna zo strán nemá na náhradu trov konania právo.

39. Z už citovaných ustanovení Civilného sporového poriadku vyplýva, že kritériom na priznanie nároku na náhradu trov konania je miera úspechu vo veci, ktorá sa zisťuje u žalobcu, ako aj u žalovaného. Miera úspechu vo veci vo všeobecnosti závisí od vzťahu meritórneho rozhodnutia k žalobnému petitu, ktorý bol naposledy urobený vo veci samej. Z dispozície citovaného § 255 ods. 2 CSP ďalej vyplýva, že čiastočný úspech vo veci sa môže v rozhodnutí o trovách konania prejavíť dvoma spôsobmi, a to tak, že súd (i) náhradu trov konania pomerne rozdelí alebo (ii) náhradu trov konania neprizná žiadnej zo strán. Pravidlo vyplývajúce z § 142 ods. 3 OSP (náhradu trov konania v plnom rozsahu môže súd priznať tomu účastníkovi, ktorý mal neúspech len v nepatrnej časti, alebo v prípade, ak rozhodnutie o výške plnenia záviselo od znaleckého posudku alebo od úvahy súdu) nie je súčasťou normatívneho textu vyplývajúceho z § 255 CSP. Vo vzťahu k pravidlu

vyplývajúcu z § 142 ods. 3 OSP je potrebné uviesť, že toto pravidlo predstavovalo výnimku zo zásady pre rozhodovanie o náhrade trov konania pri čiastočnom úspechu vo veci (§ 142 ods. 2 OSP). Aplikácia označenej výnimky (plná náhrada trov konania) však ani za účinnosti právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom súdnom poriadku neprichádzala do úvahy vždy, ale iba v prípade, ak sa neúspech prejavil iba vo výške plnenia za predpokladu, že účastník konania na začiatku sporu túto výšku plnenia presne nepoznal a ani presne poznať nemohol.

40. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že spoločným menovateľom situácií, keď rozhodnutie o výške plnenia závisí od úvahy všeobecného súdu alebo od znaleckého posudku, je z pozície strán sporu počiatočná nepredvídateľnosť výsledku konania o výške uplatneného nároku, čo zároveň tieto situácie kvalitatívne odlišuje od ostatnej sporovej agendy, keď žalobca vie spoľahlivo kvantifikovať výšku svojho nároku. Z uvedeného vyplýva, že kritérium predvídateľnosti výsledku rozhodnutia všeobecného súdu žalobcom sa javí byť rozhodujúce pri úvahe medzi aplikáciou zásady úspechu v jej všeobecnom význame, keď sa miera úspechu vo veci zisťuje v závislosti od vzťahu meritórneho rozhodnutia k žalobnému petitu, ktorý bol naposledy urobený vo veci samej, a jej redukovanej významovej podobe, keď sa za úspech považuje už úspech v základe nároku.

41. Z už uvedeného možno urobiť čiastkový záver, že aplikácia pravidla, ktorého sa domáhajú sťažovatelia v situáciách, keď rozhodnutie závisí od úvahy súdu, musí mať svoje vnútorné limity, pretože ináč by bolo v rozpore s rozumným usporiadaním procesných vzťahov, aby za situácie zjavne bezúspešného uplatňovania práva, nie síce v jeho základe, ale v podobe jeho neprimeranej a zjavne nadsadenej výšky vo vzťahu k tej, ktorá v obdobných veciach vyplýva napríklad z ustálenej rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, bola žalobcovi priznaná ochrana v podobe zachovania jeho práva na plnú náhradu trov konania proti žalovanému len preto, lebo bol úspešný v základe svojho nároku, ktorého výška však bola oproti žalobnému nároku súdom priznaná s výrazným obmedzením.

42. V okolnostiach danej veci sa zo skutkového hľadiska javí medzi účastníkmi konania ako nesporné, že sťažovatelia boli so svojim nárokom v prevažnej miere neúspešní (rozsah meritórneho neúspechu sťažovateľov je zrejmý z výrokovej časti napadnutého rozsudku krajského súdu), ako aj to, že ich nárok na náhradu nemajetkovej ujmy bol zjavne neprimeraný vo vzťahu k tomu, čo vyplýva z rozhodovacej činnosti všeobecných súdov. V tomto smere tiež nemožno opomenúť, že rozhodovacia činnosť všeobecných súdov pri určovaní výšky nemajetkovej ujmy v obdobných prípadoch je početná a v zásade stabilná, v dôsledku čoho sú predvídateľné aj rámce jej možnej finančnej náhrady, a pritom exemplifikatívny výpočet tejto judikatúry bol súčasťou rozsudku okresného súdu, ako aj napadnutého rozsudku krajského súdu. Za rozhodujúce považuje ústavný súd aj to, že sťažovatelia boli v priebehu celého súdneho konania pred všeobecnými súdmi zastúpení právnym zástupcom, u ktorého možno predpokladať aspoň znalosť bežnej judikatúry vo veciach obdobných tej žalovanej, a to vrátane približných rámcov rozsahu náhrad nemajetkovej ujmy, čo z povahy veci významným spôsobom na ich strane zvyšuje mieru predvídateľnosti toho, ako môžu všeobecné súdy posúdiť nimi uplatnený nárok.

43. Ústavný súd ďalej považuje za dôležité, že z obsahu na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu (predovšetkým z rozsudku okresného súdu, odvolania sťažovateľov, ako aj napadnutého rozsudku krajského súdu) nevyplývajú také skutočnosti, ktoré by špecificky odlišovali situáciu sťažovateľov od tej, ktorá bola referenčnou pre všeobecné súdy rozhodujúce o výške nemajetkovej ujmy sťažovateľov.

44. Vzhľadom na už uvedené ústavný súd k argumentácii sťažovateľov považuje za potrebné uviesť, že nič z dosiaľ uvedeného nenasvedčuje tomu, že mohli dôvodne očakávať, že krajský súd v celom rozsahu vyhovie ich odvolaniu a prizná im nárok na úhradu nemajetkovej ujmy v nimi požadovanej sume, resp. vo výške, ktorá by bola blízka k tejto sume. Za týchto okolností prisvedčiť správnosti ich argumentácie a priznať za akýchkoľvek okolností strane konania, ktorá vo veci so svojim zjavne neprimeraným nárokom na úhradu nemajetkovej ujmy neuspela, právo na plnú náhradu trov konania, ktoré jej vznikli v príčinnej vecnej a časovej súvislosti s uplatnením jej práva v konaní pred

všeobecným súdom, by bolo v rozpore s platnou a účinnou právnou úpravou interpretovanou súladne ochrannou funkciou civilného práva procesného.

45. Z už uvedených dôvodov nepovažoval ústavný súd napadnutý rozsudok krajského súdu v časti výroku o trovách konania za taký, ktorý by bol z ústavnoprávneho hľadiska neudržateľný, a teda spôsobilý na jeho derogáciu. Treba však zdôrazniť (ako to vyplýva aj z už prezentovaných úvah), že ústavný súd nepovažuje za nespôsobilú, resp. ústavne neudržateľnú ani argumentáciu sťažovateľov. Je teda vecou zjednocovacieho mechanizmu všeobecného súdnictva, aby v aplikačnej rovine zákona (Civilného sporového poriadku) kreoval judikatúrne riešenie nastolenej, chronicky pretraktovanej problematiky, a to predovšetkým spôsobom ustanoveným v § 221 ods. 3 (buď) písm. a), alebo (čo bude zrejme aktuálnejšie) písm. b) zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (s vyrovnaním sa so zmenou civilno-procesnej kódexovej úpravy).

46. Ústavný súd na základe vykonaného posúdenia (časť V odôvodnenia tohto nálezu) dospel k záveru, že v okolnostiach daného prípadu neboli naplnené podmienky na vyslovenie porušenia sťažovateľmi označených práv podľa ústavy a dohovoru napadnutým rozsudkom krajského súdu v časti výroku o trovách konania, a preto ústavnej sťažnosti nevyhovel.

47. V zmysle § 70 ods. 1 zákona o ústavnom súde tento nález nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia poslednému z účastníkov tohto konania pred ústavným súdom.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. februára 2020

Miroslav DURIŠ
predseda senátu